

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN PALAUTE OULUN YLIOPISTOLLE SYKSYLLÄ 2014

1. YLIOPISTON TEHTÄVÄ, PROFILI JA PAINOALAT

Oulun yliopisto on kehittänyt itseään monialaisena ja kansainvälisesti toimivana tiedeyliopistona. Yliopiston strategiset kehittämistoimet on suunnattu tukemaan näitä tavoitteita. Yliopisto toimii myös tiiviissä yhteistyössä elinkeinoelämän ja tutkimuslaitosten kanssa ja se on alueensa merkittävin innovaatiotoimija.

Yliopisto on määritellyt keskeisiksi painoaloikseen 1) Biotieteet ja terveys, 2) Informaatioteknologia, 3) Kulttuurinen identiteetti ja vuorovaikutus ja 4) Ympäristö, luonnonvarat ja materiaalit; siihen sisältyvät kehittämisaloina terästudkimus sekä kaivos- ja vuoriala. Yliopistolle on annettu vastuu University of Arctic-verkoston tutkimustoimistosta, joka sopii yliopiston pohjoiseen, monitieteiseen profiiliin. Strategiarahoituksella on tuettu tutkimus infrastruktuurien vahvistamista ja strategisia rekrytointeja painoalojen vahvistamiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että yliopiston tulee edelleen vahvistaa yhteistyötään arktisessa ja pohjoisuuteen liittyvässä tutkimuksessa ja osaamisen kehittämisessä profiilia tukevien yhteistyökumppaneiden kanssa ja lisäksi kytkeä uusi tiedekunta (Mining School) tämän osaamisen vahvistamiseen.

Yliopiston strategia ohjaa vahvasti toimintaa ja sen mukaisesti on uudistettu toimintarakenteita. Valtakunnallisen rahoitusmallin kriteerit on viety osaksi yliopiston sisäisen voimavarojen kohdentamiseen, mutta johto on pystynyt myös strategiaan kohdennuksiin. Strategiaprosessi on ollut vahvasti yliopiston johdon linjaama. Henkilöstön vahva sitoutuminen strategian toimeenpanoon on edellytys yliopiston tavoitteiden saavuttamiselle. Ohjaukseen liittyneen yliopistovierailun perusteella henkilöstöllä on halu päästä nykyistä vahvemmin vaikuttamaan strategian sisältöön jo valmisteluvaiheessa.

Suomalaisten tekniikan yliopistojen työnjako- ja yhteistyökeskusteluja on käyty jo useiden vuosien aikana tutkimukseen, koulutukseen ja infrastruktuureihin liittyen. Yliopistojen johdon ja tekniikan alan osaston johtajien kesken on saatu aikaiseksi määrämuotoiset keskusteluyhteydet ja tiettyjä konkreettisia toimenpiteitäkin. Toistaiseksi valtakunnallisesti merkittäviä rakenteellisen kehittämisen toimia ei ole kuitenkaan tapahtunut, mikä on tekniikan alan kehittämisen ja voimavarojen tarkoituksenmukaisen käytön kannalta valitettavaa. Kehittämistarve korostuu erityisesti Oulussa seutukuntaa kohdanneen äkillisen rakennemuutoksen seurauksena. Muutos heijastuu laajemmin koko yliopiston toimintaan ja tulevaisuuden kasvualojen tunnistamistarpeeseen.

Strategian toteutumisen seurantaindikaattorien toteutumisissa on tapahtunut tavoitteen mukaista kehitystä ja yhtenä seurantaindikaattorina oleva liiketoimintaprojektien määrä on kasvanut tavoiteltua nopeammin.

2. PERUSTEHTÄVÄT

2.1 KOULUTUS

Yliopisto on jäänyt usealla koulutusalailla, erityisesti teknillistieteellisellä, luonnontieteellisellä, kasvatustieteellisellä ja lääketieteellisellä aloilla ylempien korkeakoulututkintojen määrällisestä tavoitteesta. Opetus- ja tutkimushenkilökunnan määrään suhteutettuna ylempiä korkeakoulututkintoja tulee alan muihin yksiköihin verrattuna kuitenkin hyvin luonnontieteellisellä ja terveystieteellisellä alalla. Yliopisto ei saavuta opettajankoulutustavoitteitaan luokanopettajakoulutuksessa eikä luonnontieteellisellä koulutusalailla. Humanistisella koulutusalailla opettajankoulutustavoitteet ylitetään. Yliopiston tulee kohdentaa opettajankoulutuksen voimavarat ylikoulutuksen sijasta opettajatarpeiden mukaisesti. Yliopiston tulee edelleen kiinnittää huomiota opintoprosessiensa kehittämiseen ja selvittää tavoitteiden saavuttamisen esteet, sillä myöskään alempien korkeakoulututkintojen tavoitetta ei ole saavutettu.

Oulun yliopisto on määritellyt koulutuksen ja opetuksen kehittämistavoitteiksi mm. opintojen sujuvoittamisen, koulutuksen työelämärelevanssin kehittämisen sekä kansainvälisyyden. Yliopistolla on edelleen haasteita opintoprosessien toimivuudessa. Yliopisto on kehittänyt opintoprosesseihin liittyvää tilastointia ja seurantaa, mikä antaa hyvän pohjan tuleville kehittämistoimille. Kandipalautteen perusteella vuorovaikutukseen opetushenkilökunnan kanssa oltiin selkeästi tyytyväisempiä kuin yliopistoissa keskimäärin. Opettajilta saadusta palautteesta oli kuitenkin vähemmän apua opinnoissa kuin yliopistoissa keskimäärin. Yliopiston tulee kehittää ja lisätä opinnäytetöiden ohjausta.

Jo toteutetuista kehittämistoimista yliopisto katsoo, että erityisesti omaopettajatoiminta on nopeuttanut opintoja uusien aloittajien joukossa. Uusien yliopisto-opiskelijoiden ensimmäisen vuoden opintokertymän mediaani on 52 opintopistettä ja 55 opintopistettä suorittaneiden osuus on kasvusuunnassa. Myös koko yliopiston tasolla vähintään 55 opintopistettä suorittaneiden osuus on hieman kasvanut edellisvuosista ja toteuma on yli kansallisen keskiarvon. 55 opintopistettä suorittaneiden osuus on alan muihin yksiköihin verrattuna heikko lääketieteellisellä ja terveystieteellisellä alalla.

Yliopisto on opetus- ja tutkimushenkilökunnan määrään suhteutetuissa tutkintomäärissä usealla koulutusalailla valtakunnallista keskiarvoa parempi. Huomiota kiinnittää erittäin vähäinen henkilökunnan kansainvälinen liikkuvuus, joka kaikilla aloilla jää selvästi alle valtakunnallisen keskiarvon.

Yliopisto kehittää opiskelijavalintoja mm. siirtymällä entistä laajempiin hakukohteisiin, mitä opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tarkoituksenmukaisena. Vuodesta 2013 lähtien toteutetaan jokaiseen maisterivaiheeseen kaksi vuosittaista valintaa. Yliopisto hyödyntää melko monipuolisesti avoimia yliopisto-opintoja opiskelijavalinnassa, mutta opiskelijoita valitaan tätä kautta hyvin vähän.

Lääketieteen opiskelijavalinnoissa Oulun yliopisto otti vuonna 2012 käyttöön ensisijaisen valintaryhmän yliopistossa vähintään alemman korkeakoulututkinnon suorittaneille. Menettelyn tavoitteena on kannustaa opiskelemaan tutkintotavoitteisesti, jotta esimerkiksi kemian koulutusohjelma ei toimisi pelkästään valmennuskursseina. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että yliopiston menettely ei paranna ensimmäistä korkeakoulupaikkaa hakevien asemaa opiskelijavalinnassa.

2.2 TUTKIMUS

Yliopiston kansainvälisten tiedejulkaisujen määrä on noussut hitaasti kuluneen vuosikymmenen aikana ja on vain kymmenesosan korkeampi kuin 2000-luvun alussa. Koko yliopistosektorin kasvu oli samassa ajassa runsas neljännes. Yliopiston tutkimuksen vaikuttavuus bibliometrinen tulosten perusteella on maailman keskitasoa, mutta parhaan tutkimuksen vaikuttavuus jää hieman sen alapuolella. Maailman keskitason yliopisto saavuttaa bio- ja ympäristötieteissä, lääke- ja terveystieteissä sekä yhteiskuntatieteissä. Yliopistolla on luonnontieteissä sekä bio- ja ympäristötieteissä kärkialoja, joiden vaikuttavuus nousee huomattavasti yli maailman keskitason.

Yliopisto on ottanut tosissaan haasteen nostaa tutkimuspotentiaaliltaan korkeatasoiset alat kansallisesti ja kansainvälisesti kilpailukykyiselle tasolle. Tiedekuntajakouudistus osaltaan vahvistaa tutkimuksen kriittistä massaa ja synergioita. Uudella tiedekuntarakenteella otetaan osittain askel ilmiöpohjaisempaan suuntaan esimerkkeinä biokemia ja molekyyli lääketiede sekä kaivannaisteollisuus tieteidenalajaisista tiedekuntalähtökohdista.

Yliopisto ei saavuttanut tohtoritutkintojen määrällistä tavoitetta. Yliopisto on uudella tavalla lähestynyt tiedekuntarakenteita myös tutkijankoulutuksessa siirtäessään osan aiemmin tiedekunnissa hoidetuista tohtorikoulutukseen liittyvistä tehtävistä tutkijakoululle. Yliopiston tohtoriohjelmat ovat laajoja ja tukevat yliopiston strategiaa. Yliopiston neljällä painoalalla on nyt monitieteinen tutkimuskeskus

Yliopiston 2014 valmistunut tutkimuksen kokonaisarviointi toteutettiin osittain Helsingin yliopiston käyttämällä mallilla eli kokoamalla tutkijayhteisöjä, joita tunnistettiin 49. Näistä 14 arvioitiin kansainvälisesti loistaviksi ja 9 erinomaisiksi. Tutkimuksessa on tunnistettu arvioinnin avustamina tehostamistoimia, kuten laadukkaiden tutkimusympäristöjen kehittäminen, täydentävän rahoituksen lisääminen ja tohtorikoulutuksen tehostaminen, joihin tiedekuntajärjestelyt ja yliopiston yleiset tutkimuksen tukitoimet osaltaan vaikuttavat.

Yliopistolla on pitkä perinne triple helix -toimintatavasta alueellaan. Innovaatioallianssi on mukana myös INKA:ssa koordinoimassa Tulevaisuuden terveys -osiota. Yliopiston, OAMK:n ja Oulun kaupungin yhteistä Business kitchen -toimintamallia pidetään onnistuneena. Yliopisto on voimallisesti mukana myös Kainuun korkeakoulustrategian toteuttamisessa yliopistokeskuksen kautta.

Myönteistä on myös se, että yliopisto on vahvistamassa käytänteitään kilpailun tutkimusrahoituksen hankkimisessa. Toimenpiteet kohdistuvat mm. Horizon 2020-ohjelman hyödyntämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö korostaa yhteistyön tärkeyttä myös tutkimusrahoituksen varsinaisessa hakemisessa. Kilpailtua rahoitusta yliopistolla oli suhteessa hieman enemmän kuin yliopistoilla keskimäärin. Kilpailussa rahoituksessa yliopisto on keskittynyt kaikille tieteenaloille soveltuviin ERC- ja Marie Curie -rahoituksiin.

Yliopisto koordinoi kahta neljästätoista Suomen Akatemian uusimmista huippuyksiköistä. Yliopisto on käyttänyt valtaosan strategiarahoituksesta tutkimuksen edellytysten parantamiseen tukemalla mm. pieninfrastruktuurien rakentamista, kansainvälisiä vaihtoja ja täydentävän rahoituksen hakemista tutkimuksen toimenpideohjelmansa neljän painopisteen mukaisesti. Tutkijan- ja opettajanuratoimia raportointikaudella olivat 13 rekrytointipakettia, viisi kohdennettua tohtorirekrytointia ja 10 tenure track -tehtävää, joista vain seitsemän täytettiin.

Tutkijanurarakenteen kehittämisen näkökulmasta tärkeää on löytää strategian pohjalta tasapaino ensimmäiselle ja muille portaille sijoittuvien kesken. Yliopiston tulee edelleen kehittää tohtorintutkinnon jälkeistä tutkijanuraa.

3. JOHTAMINEN, TALOUS JA RAKENTEELLINEN KEHITTÄMINEN

Yliopisto on merkittävällä toimintarakenteiden uudistamisella pystynyt vahvistamaan painoalojen kehittämisedellytyksiä huolimatta käynnissä olevasta mittavasta sopeuttamisohjelmasta.

Yliopiston taloudellinen asema on hiukan heikentynyt vuonna 2013 verrattuna vuoteen 2012, mutta parantunut verrattuna vuoteen 2011 ja on edelleen kokonaisuutena tyydyttävä. Tulos oli 2,0 kokonaistuotoista. Tulos ilman sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuottoja oli -2,2 %, mitä voidaan pitää heikkona. Omavaraisuusaste (86 %) ja maksuvalmius ovat (4,67). Kilpailtu tutkimusrahoitus suhteessa kokonaisrahoitukseen oli 19,5 % (tavoite 2016 on 22 %). Yliopiston liiketoiminnan tulos on kääntynyt voitolliseksi vuonna 2013.

Tiedekuntarakennetta on uudistettu vuosina 2013 ja 2014. Uudistamisella on tavoiteltu profiililtaan selkeämpiä tiedekuntakokonaisuuksia, jotka luovat yliopiston mukaan parempia edellytyksiä mm. monitieteisen tutkimuksen kehittämiseksi ja kansainvälistymiseksi. Kaivos- ja vuorialan osaaminen koottiin 1.8.2014 toimintansa aloittaneeseen kaivannaisalan tiedekuntaan. Osana uudistuksia yliopisto keventää tiedekuntien hallintorakenteen yksiportaiseksi. Kajaanin yliopistokeskuksen, Kajaanin ammattikorkeakoulun ja kaupungin kanssa toteuttama Kainuun korkeakoulustrategia tukee yliopiston painoalojen kehittämistä ja tutkimustoimintaa muun muassa mittatekniikan alalla. Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että rakenteellisia uudistuksia tarvitaan edelleen yliopiston toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Yliopiston sopeuttamisohjelman tavoitteena on saada alijäämäinen talous tasapainoon vuoden 2015 loppuun mennessä. Vuositasolla etsitään 5,5 miljoonan euron säästöjä ja henkilöstön vähennystarpeeksi on arvioitu 130 henkilötyövuotta. Ministeriö korostaa, että yliopiston tulee rakenneuudistusten yhteydessä noudattaa hyvää henkilöstöpolitiikkaa ja huolehtia opiskelijoiden oikeusturvasta.

Yliopisto on saanut ensimmäisenä suomalaisena yliopistona ECTS-tunnuksen ja yliopiston kauppakorkeakoulu kansainvälisen AACSB-akkreditoinnin. Myönteistä ovat yliopiston toimenpiteet, joiden tavoitteena on määritellä suunnitelma kestävän kehityksen toimenpidesitoumuksen toteuttamiseksi aikatauluineen ja toimintatapoineen kevään 2014 aikana. Ministeriö kehottaa yliopistoa kiinnittämään huomiota valtakunnallisen tilastotiedonkeruun edellyttämän tietopohjan luotettavuuteen ja oikea-aikaisuuteen.

Valtioneuvosto teki 4.9.2013 periaatepäätöksen valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen koko-naisuudistuksesta. Periaatepäätöksen mukaiset Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Työterveyslaitoksen kansainväliset arvioinnit julkistettiin toukokuussa 2014. Arviointien suositusten perusteella ao. tutkimuslaitosten toimintoja tai osia ei siirretä korkeakouluihin. Yliopisto kuitenkin on arviointien suositusten toimenpiteissä luontainen korkeakoulukumppani ao. tutkimuslaitoksille edustamiensa tieteenalojen perusteella. Yliopistoa pyydetään ottamaan toiminnassaan huomioon terveysalan tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kasvustrategiaan sekä kansallisen syöpäkeskusrakenteen perustaminen liittyvät valmistelut.

Yliopiston on varauduttava siihen, että julkiseen talouteen kohdistuvien paineiden seurauksena valtion rahoitukseen ei ole odotettavissa lähivuosina merkittäviä määrärahalisäyksiä. Yliopiston toiminnan pitkäjänteisen kehittämisen kannalta keskeistä on toimintaan osoitettavan laskennallisen perusrahoituksen taso. Yliopiston suhteellinen asema on vahvistunut vuodesta 2014 vuoteen 2015 usealla koulutuksen perusteella määräytyvällä perusrahoituksen laskentakriteerillä.

Poikkeuksena on ylempien ja alempien korkeakoulututkintojen suhteellisen osuuden pieneneminen. Vastaavasti asema on heikentynyt usealla tutkimustoiminnan perusteella määräytyvässä perusrahoituksen laskentakriteerissä.

Yliopistojen laskennalliseen rahoitusmalliin vuoden 2015 alusta tehtävät uudistukset edellyttävät yliopiston teknillistieteellisen alan julkaisuprofiilin uudelleen arviointia tai ainakin varautumista lyhyellä aikavälillä muutoksesta seuraaviin määrärahamuutoksiin. Yliopiston rahoitustasossa tulee vuodesta 2015 alkaen näkymään tutkintorakenneuudistuksen aiheuttaman vuoden 2010 tutkintopiikin poistuminen rahoituslaskennasta.

Suomen Akatemian strategisen tutkimuksen rahoitusväline ja Suomen Akatemian kautta kilpailtuna rahoituksena tapahtuva profiloitumisen vahvistamisen lisäpanostus avaavat yliopistoille uusia rahoitusmahdollisuuksia. Yliopiston varainhankintaa ollaan kehittämässä järjestelmälliseksi, mikä osaltaan tukee yliopiston perustehtävien vahvistamista.

4. RAPORTOINTIA EDELLYTTÄVÄT JATKOTOIMET

Yliopistoa pyydetään raportoimaan 16.3.2015 mennessä kauden 2013-2016 sopimuksessa määriteltyjen keskeisten kehittämistoimenpiteiden etenemisestä, toimenpiteistään alueen rakennemuutokseen vastaamiseksi sekä yhdessä Lapin yliopiston kanssa raportoimaan toimenpiteistä arktisen tutkimuksen ja osaamisen kehittämiseksi.

LIITTEET

- Opetus- ja kulttuuriministeriön kirjallinen palaute yliopistoille syksyllä 2014
- Katsaus yliopistojen talouteen ja henkilöstöön
- Yliopistojen koulutusalojen asemoituminen valtakunnallisessa kokonaisuudessa
- Yliopistotutkimuksen vaikuttavuus ja tuottavuus päätieteenaloittain 2010-luvun alussa
- Kandipalautteen tulokset syksy 2013 ja kevät 2014

Oulun yliopiston määrälliset tavoitteet kaudelle 2013-2016

	Toteutuma			Keskiarvo 2011-2013	OPM/sov. tavoite 2013-2016	Tavoitteen tot.-% 2013		Tot. muutos-% 2012-2013	
	2011	2012	2013			YO	Valtak.	YO	Valtak.
Ylemmät korkeakoulututkinnot									
Humanistinen koulutus	208	181	207	199	185	112 %	106 %	14 %	6 %
Kasvatustieteellinen koulutus	208	217	218	214	250	87 %	86 %	0 %	-3 %
Terveystieteiden koulutus	53	38	52	48	45	116 %	105 %	37 %	10 %
Kauppatieteellinen koulutus	170	238	175	194	185	95 %	104 %	-26 %	9 %
Luonnontieteellinen koulutus	282	214	243	246	315	77 %	84 %	14 %	6 %
Teknillistieteellinen koulutus	232	279	260	257	385	68 %	87 %	-7 %	4 %
Lääketieteellinen koulutus	121	114	114	116	130	88 %	85 %	0 %	-7 %
Hammaslääketieteellinen koulutus	40	34	55	43	50	110 %	95 %	62 %	48 %
Yhteensä	1 314	1 315	1 324	1 318	1 545	86 %	96 %	1 %	4 %
Tohtorin tutkinnot	182	123	142	149	158	90 %	105 %	15 %	5 %
Alemmat korkeakoulututkinnot	1 177	1 144	1 068	1 130	1 280	83 %	92 %	-7 %	0 %
Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden määrä	588	703	719	670	600	120 %	114 %	2 %	6 %
Suomesta lähteneiden tai Suomeen saapuneiden vaihto-opiskelijoiden määrä (vaihdon kesto yli 3 kk)	748	820	822	797	900	91 %	90 %	0 %	0 %

Tunnuslukutavoitteet	Toteutuma			Keskiarvo 2011-2013	OPM/sov. tavoite 2016	Tavoitteen tot.-% 2013		13 toteuman suhde 11-13 keskiarvoon	
	2011	2012	2013			YO	Valtak.	YO	Valtak.
Tohtoritutkinnot / tutkijanuravaihe IV henkilötyövuodet	0,79	0,56	0,67	0,67	0,70	96 %	91 %	100 %	103 %
Vähintään 55 op. suorittaneiden osuus	25,1	26,9	28,9	26,9	30,0	96 %	89 %	107 %	105 %
Tieteelliset julkaisut / opetus- ja tutkimushenkilökunta	1,49	1,40			1,70				
Kilpailtu tutkimusrahoitus / kokonaisrahoitus	18,7	18,9	19,5	19,0	22,0	88 %	90 %	102 %	101 %
Ylemmät korkeakoulututkinnot / opetus- ja tutkimushenkilökunta	0,83	0,81	0,81	0,81	1,00	81 %	90 %	99 %	106 %
Opettajien ja tutkijoiden kv-liikkuvuus (väh. 1 vko) / opetus- ja tutkimushenkilökunta	0,20	0,20	0,20	0,20	0,35	58 %	91 %	102 %	101 %